

LA PORTA MERIDIONAL DEL POBLAT IBÈRIC DE BURRIAC. NOVES APORTACIONS A PARTIR DE LA CAMPANYA DE 1991.

INTRODUCCIÓ.

El poblat ibèric de Burriac està situat al nord del terme municipal de Cabrera de Mar, i ocupa tot el vessant de migdia de la muntanya que li dona nom. Aquest turó, de base granítica, forma part de la Serralada litoral catalana i té una altura de 401 m.s.n.m.

La porta meridional està situada a la vessant S.O. del turó de Burriac, en un replà format a la confluència de dues torrenteres, seguint un dels panys de la muralla paral·lel a una d'elles. Fou trobada i excavada dins del marc del *Pla de Lluita contra l'Atur* endegat per la Generalitat de Catalunya l'any 1984, pels membres de la Secció Arqueològica del Museu Comarcal del Maresme-Mataró (1). També en aquesta campanya es trobaren diverses restes que semblaven pertànyer al recinte emmurallat.

En el decurs dels anys les estructures conservades de la porta meridional s'anaren degradant. Les raons principals foren la seva situació al mig d'una torrentera i la visita d'excavadors furtius.

Davant d'aquesta situació el Director General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, un cop vist l'informe presentat pel Servei d'Arqueologia del mateix Departament, autoritzà la neteja i consolidació de la porta meridional del jaciment ibèric de Burriac, que s'efectuaria durant els caps de setmana dels mesos de febrer, març i abril de l'any 1991 (2).

LA NETEJA.

La primera tasca fou la neteja de l'abundosa vegetació que cobria el jaciment, així com les deixalles. Dins de les tasques de neteja, tanmateix es procedí a desbrossar bona part de la zona interna de l'àrea emmurallada; en el decurs d'aquesta neteja es trobà un mur d'època ibèrica no documentat a l'excavació de 1984. Aquest mur està situat a uns tres metres al nord-oest de la porta, i seguint una orientació S.O.-N.E.

El primer que quedà en evidència un cop s'hagué netejat el jaciment fou el malmès estat en què es trobava el paviment de la porta. Aquest paviment, segons la documentació gràfica de l'excavació de l'any 1984, no presentava cap desperfecte. Al mes de febrer de 1991 el paviment havia desaparegut a la part central i davant dels llindars, just al costat de les pollegueres, i es conservava a les àrees properes als panys de la muralla (figura 1). La part del paviment conservat mostrava clars símptomes de deteriorament, ja que havia sofert una acció directa de les torrenteres a la seva fonamentació, fet que provocà el desnivellament i l'esllavissament d'algunes de les lloses i pedres que el composaven.

L'EXCAVACIÓ.

L'evident degradació del paviment i del seu estrat d'anivellament ens plantejaren la possibilitat d'efectuar un buidat complet del paviment fins al sauló, per posteriorment procedir a una reconstrucció més acurada. Cal recordar que en l'excavació efectuada l'any 1984 no s'havien pogut documentar els nivells per sota del paviment. Així doncs, s'aixecaren les lloses i pedres que encara hi havia i s'extregué l'estrat d'anivellament, que tenia una potència d'entre 0'45 i 1 metre. Tanmateix es buidaren els farciments dels panys de la porta i s'excavà a les seves fonamentacions per tal de comprovar el seu estat de conservació.

L'estratigrafia de l'excavació és la següent:

- U.E. 1: Estrat superficial. Es tractava de material arrossegat i sedimentat per sobre del paviment. Bàsicament eren sorres i argiles molt fines. El documentàrem a la part interna de la porta.
- U.E. 2: Estrat superficial. Era el mateix que l'anterior però localitzat a la part exterior de la porta, és a dir, dels llindars enfora.
- U.E. 3: Pany sud de la porta. Les seves mides són de 3 m. de llargada, 1'80 m d'amplada, i 0'90 m d'altura. Tenia un apèndix a la part de la polleguera on s'adossava el llindar. Estava construït amb carreus ben escairats i pedres més petites i fang ocupant l'espai entre carreus, i tenia un farciment intern de pedres petites i ceràmica. No proporcionà materials amb cronologia concreta del seu moment constructiu.
- U.E. 4: Polleguera sud de la porta. Es trobava a l'escaire entre el pany sud de la porta i el llindar. Es tractava d'una pedra granítica ben escairada amb un forat de forma rectangular a la part superior. Les seves mides són de 0'50 per 0'70 m, el forat amidava 20-22 cm de costat per 10 cm de fondària. El seu estat de conservació era molt dolent.
- U.E. 5: Polleguera nord de la porta. Es trobava a l'escaire entre el pany nord de la porta i el llindar. Era d'idèntic tipus que l'altra polleguera. El seu estat de conservació era més dolent encara que el de la polleguera sud.

- U.E. 6: Paviment. Fet de lloses i pedres de diferents mides: des de 10 cm a 85 cm. Solien presentar la cara més plana a la superfície, havent-hi pedres amb un gruix de prop de 65 cm.
- U.E. 7: Llindar. Estava format per dues pedres, de forma allargada i disposades una a continuació de l'altra. La més llarga amidava 1'35 m. El llindar estava emmarcat per uns carreus que sortien d'ambdós panys de la porta.
- U.E. 8: Pany nord de la porta. Es tractava d'un afegit a la muralla, de forma triangular, que emmarcaria la llinda, ja que el sentit de la muralla era convergent. La seva tècnica constructiva era igual a la del pany sud. Les seves mides són 2'10 m de llargada, per 1'67 d'amplada a la línia de la llinda, i 0'35 al punt més estret. Es conservava una alçada de 1'60 m. El seu farciment proporcionà material arqueològic datable: una moneda ibèrica de la seca d'Ausesken de la 2a. meitat del segle II a.C.
- U.E. 9: Estrat per sota el paviment. Compost per argiles i abundants pedres, és un estrat d'anivellament. Aquesta unitat estratigràfica ens proporcionà el principal volum de material arqueològic, amb una cronologia del segle II a.C. (3). Hem de ressaltar la troballa entre dues pedres d'una espasa doblegada acompanyada d'una mandíbula d'animal.
- U.E.10: Muralla. Estava feta amb pedres de grans mides sense escairar i pedres de mides més petites entre elles sense seguir una disposició de filades. No tenia farciment interior. Es conservaven 6 metres de llargada, la seva amplada mitjana era de 1'50 m, i l'altura era d'entre 2 i 2'35 metres. No tenia cap mena de rasa de fonamentació i s'apoyentava directament sobre la terra verge.
- U.E.11: Terra verge. Era el sauló.

CONCLUSIONS.

Cronologia.

Quan es descobrí i excavà la porta l'any 1984, no es pogué documentar el moment constructiu d'aquesta porta degut a la manca de temps. Alguns estudis posteriors dataven l'entrada com del 350 a.C. en base a paral·lels mediterranis (4), o bé en el segle II a.C. si s'atenia a una datació de la muralla en base a les excavacions del sector occidental (5), i la tècnica constructiva emprada (6). L'excavació de l'estrat d'anivellament del paviment, i en menor mesura dels farciments dels panys de l'entrada han clarificat aquesta qüestió. Els materials d'importació, que són els que en definitiva estableixen la cronologia, presentaven varies dades importants: es tractava

de materials amb una cronologia que en alguns casos arribava al 100 a.C., però que per norma no depassava de la 1a. meitat del s. II a.C.; no s'hi trobà ceràmica de vernís negre del tipus Campaniana B, molt abundant a partir del 130-125 (7); i finalment, la presència de tipus amfòrics de transició de mitjans del s. II a.C. com greco-itàliques i Dressel 1-A (8) (làmina 2). La datació proposada és de 145-135 a.C.

Per què de la porta meridional.

Avui per avui desconeixem quantes entrades hi havia al *oppidum* ibèric de Burriac. Suposem que donades les seves dimensions n'havia de disposar de més d'una, i orientades en diferents punts cardinals. L'entrada trobada l'any 1984 és bastant tardana. Les muralles semblen tenir en aquest zona una cronologia de 2a. meitat del s. IV a.C., i és possible que hi hagués una porta anterior en aquest mateix punt (vegeu nota 6); llavors la pregunta és perquè els habitants de l'*oppidum* contruïren una nova entrada quan el procés de romanització es trobava tan avançat; contra qui s'havien de *defensar* els habitants del poblat; perquè els romans els havien de permetre construir una estructura aparentment defensiva.

Quan es parla de l'entrada meridional s'especula amb el creixement demogràfic, urbanístic i econòmic del poblat durant el segle II a.C., especialment a mitjans d'aquesta centúria, i amb una *entente* amb els romans beneficosa per a ambdós (9); i en aquesta situació sembla força ridícul parlar d'estructures *defensives*. La porta meridional sembla més aviat que es construí com a element prestigiador del poblat. Com a indicador de la riquesa econòmica i la importància que havia pres el poblat en aquest moment, importància que vindria de la funció de Burriac com a centre d'actuació i organització del territori (103).

Rituals.

Durant l'excavació de la porta es trobà sota el paviment, entre dues pedres, una espasa de ferro doblegada dintre de la seva funda, juntament amb una mandíbula que sembla ser d'un ovicàpid. Aquesta troballa tal vegada no és altra cosa que una casualitat, sense més raó de ser. Tanmateix hem de recordar que la troballa de restes d'ovicàpid és relativament usual en les habitacions ibèriques, amb un motiu clarament ritual (11), i que l'aparició d'espases doblegades és quelcom típic de les necròpolis ibèriques (12). Però no hem trobat cap paral·lel de la presència d'ambdós elements junts, per la qual cosa plantejem la possibilitat que aquests dos objectes formessin part d'un tipus de ritus litúrgic de fundació o de construcció, és a dir de *consagració* (13).

Estructures.

En aquest darrer apartat volem ressenyar alguns dels problemes *urbanístics* que es plantejaren en acabar la campanya. Quan s'inicià la campanya de 1991 a la porta meridional es tenia la impressió que el pany sud de la muralla continuava

fent un angle molt obert des la gran roca en direcció S-O, enllaçant amb una altra gran pedra situada a 4'40 m. La neteja de la zona ens indicà que aquesta idea era errònia. Així caldria buscar el pany sud de la muralla seguint un angle encara més obert, en una direcció oest. Tanmateix l'aparició del pany de mur al nord-oest de l'entrada planteja nous problemes com són la disposició urbanística en zona orogràficament tan difícil, o el carrer de l'*oppidum*. L'única via per solventar qüestions com aquesta i d'altres són l'excavació futura de més zones del poblament ibèric de Burriac.

Joan Banús i Tort

NOTES.

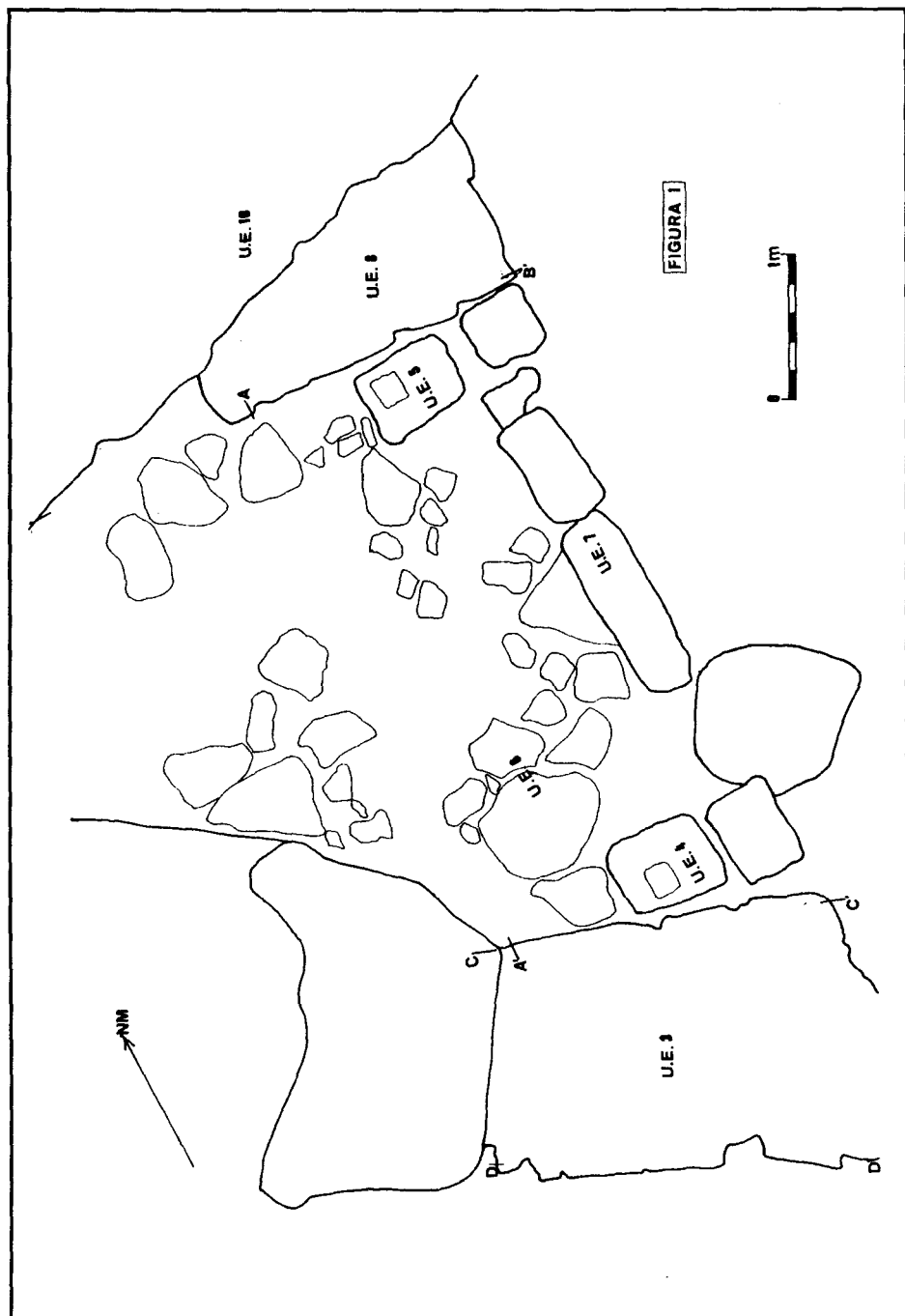
- 1.- Ens remetem a l'article de Joaquim GARCIA, Jordi MIRÓ i Jaume PUJOL *La porta meridional del poblament ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme)*, publicat l'any 1991 en el marc del Simposi Internacional d'Arqueologia de Manresa, on s'exposa de forma molt acurada la campanya de l'any 1984, així com es descriuen les estructures, antecedents, paral·lels i cronologies finals de la porta, raó per la qual hem obviat molta part d'aquesta informació.
- 2.- Voldríem agrair la participació de Miquel Cardalda i Fernández, Joan-Francesc Clariana i Roig, Rafael Esteban i Salvador, Carme Fàbregas i Gudayol, Josep Garrido i Salazar, Esther Gurri i Costa, Enric Juhé i Corbalan, Carles Martí i García, Cristina Martí i Ribas, Alfons Palau i Diví, Montse Ruiz i Poza, Pedro Salazar Ortega i Jaume Turà i Dalmau en la neteja i excavació, així com al Museu Comarcal del Maresme-Mataró, i a l'Àrea d'Intervenció Arqueològica, pels medis i facilitats per dur a terme la campanya.
- 3.- Es comptabilitzaren un total mínim de 74 peces de ceràmica, de les quals les de producció indígena representen el 81% (14'8% de ceràmica grisa ibèrica; 35% ceràmica comuna feta a torn, 19% ceràmica comuna feta a mà). Del 19% de peces d'importació el 9'5% és ceràmica de vernís negre, majoritàriament del tipus Campaniana A, en les seves variants i formes antigues mitjanes (220-100 a.C.): Lamb. 23, 27, 28 i 33b. Els materials amfòrics d'importació representaven el 6'8%, i variaven entre alguns força antics, com les àmfores púnico-ebussitanes Mañà A-1 i Mañà D, i àmfores més recents com les tripolitanes Van de Werff 3-C, les greco-itàliques o les itàliques Dressel 1-A. El 2'7% que falta és de peces de ceràmica comuna de procedència itàlica.
Finalment assenyalarem que es trobà una moneda de la 3a. emissió de la seca d'Ilturo, amb una cronologia de 2a. meitat del segle II a.C. També és de destacar la presència d'abundant bronze, mentre que es trobà comparativament molt poc ferro (9 claus).
- 4.- PALLARÉS, GRACIA, MUNILLA (1986); p. 49-50
- 5.- Benito, Burjachs, Espadaler, Defaus, Molina (1985); p. 43. Benito, Burjachs, Espadaler, Defaus, Molina (1986); p. 20. Burjachs, Benito, Defaus (1991); p. 161.
- 6.- GARCIA, MIRÓ, PUJOL (1991); p. 208-209.

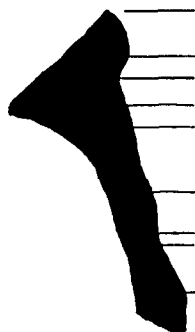
- 7.- PÉREZ BALLESTER (1986); p. 36.
- 8.- TCHERNIA (1986); p. 42.
- 9.- Les revoltes indígenes del 197 i la repressió del cònsol Cató de l'any 195 no incidiren a l'oppidum de Burriac com a d'altres de la resta de Catalunya: ni es destruï, ni s'abandonà.
- 10.- ZAMORA, GUITART, GARCIA (1991); p. 252-253
- 11.- BALLBÉ *et alii* (1986); p. 314-316
- 12.- GARCIA (1993); p. 218-219
- 13.- SANMARTÍ, SANTACANA (1987); p. 161-162

BIBLIOGRAFIA.

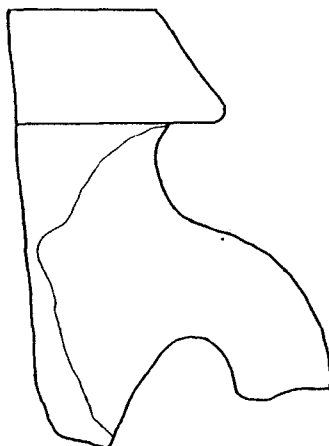
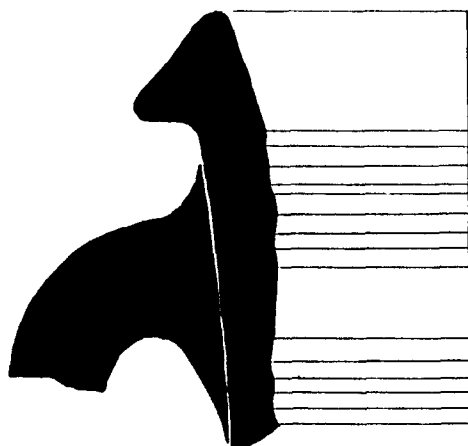
- BALLBÉ, X.; BARBERÀ, J.; BARRIAL, O.; FOLCH, J.; MENÉNDEZ, X; MIRÓ, C.; MIRÓ, M.T.; MIRÓ, N.; MOLIST, N. i SOLIAS, J.M. *Distribución del espacio en el poblado ibérico de la Peña del Moro de Sant Just Desvern (Baix Llobregat) a Arqueologia Espacial 9: Coloquio sobre microespacio-3*, p. 303-320. Teruel, 1986.
- BELTRAN, Miguel. *Guía de la cerámica romana*. Zaragoza, 1990.
- BENITO, N.; BURJACHS, F.; ESPADALER, M.M.; DEFAUS, J.M. i MOLINA, N. *Les excavacions al poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme), durant la campanya de 1984 a Laietania 2-3*; p. 42-45. Mataró, 1985.
- BENITO, N.; BURJACHS, F.; ESPADALER, M.M.; DEFAUS, J.M. i MOLINA, N. *Les excavacions al poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme), durant l'any 1984. Resultats preliminars i noves dades estratigràfiques a Tribuna d'Arqueologia 1984-1985*; p. 15-23. Barcelona, 1986.
- BONET ROSADO, Helena i MATA PARREÑO, Consuelo. *Las fortificaciones ibéricas en la zona central del País Valenciano a Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica: Fortificacions (Manresa, 1990)*; p. 11-35. Manresa, 1991.
- BURJACHS, Francesc; BENITO, Núria; DEFAUS, Josep M. *El poblat ibèric fortificat de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme) a Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica (Manresa, 1990)*; p. 159-163.
- GARCIA, Joaquim. *Turó dels Dos Pins. Necròpolis ibèrica*. Sabadell, 1993.
- GARCIA, Joaquim; MIRÓ, Jordi; PUJOL, Jaume. *La porta meridional del poblat ibèric de Burriac (Cabrera de Mar, El Maresme) a Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica: Fortificacions (Manresa, 1990)*; p. 199-213. Manresa, 1991.
- MOREL, J.P. *Céramique Campanienne. Les formes*. Ecole Française de Rome, 1981.
- PALLARÉS, Ramón; GRACIA, Francisco; MUNILLA, Gloria. *Cataluña: sistemas ibero-griegos de defensa a Revista de Arqueologia, n° 65*; p. 42-52. Madrid, 1986.

- PÉREZ BALLESTER, José. *Las cerámicas de barniz negro 'Campanienses': estado de la cuestión* a *Boletín del Museo Arqueológico Nacional (Madrid)* IV, 1986; p. 27-45.
- RAMON, Juan. *La producción anfórica púnico-ebusitana*. Eivissa, 1981.
- RIBAS, Marià. *Els orígens de Mataró*. 2a. Edició. Revisada i ampliada. Mataró, 1988.
- SANMARTÍ, Joan i SANTACANA, Joan. *Un recinte cultural a Alorda Park a Fonaments 6*; p. 157-169. Barcelona, 1987.
- SOLIER, Yves. *Céramiques puniques et ibéro-puniques sur le littoral de Languedoc du VIème siècle au début du IIème siècle avant J.C. a Hommage a Fernand Benoit-II*; p. 127-150. Institut Internationale d'Etudes Ligures, Bordighera, 1972.
- TCHERNIA, Andre. *Le vin de l'Italie Romaine*. Bibliothèque des Ecoles Françaises d'Athènes et Rome, 261. Rome, 1986.
- VILLARONGA, Leandre. *Les seques ibèriques catalanes: una síntesi* a *Fonaments 3*; p. 135-183. Barcelona, 1981.
- ZAMORA, Dolors; GUITART, Josep; GARCIA, Joaquim. *Fortificacions a la Laietània litoral: Burriac (Cabrera de Mar) i el Turó d'En Boscà (Badalona). Cap a un model interpretatiu de l'evolució del poblament ibèric laietà* a *Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica (Manresa. 1990)*; p. 337-353. Manresa, 1991.

B91-9-65

B91-9-66

FIGURA 2

